

А. Сәрсенбаева, 3-курс
Ғылыми жетекшісі: А. С. Қосжанов, заң ғылымдарының кандидаты,
доцент
(Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті)

ҚҰҚЫҚТЫҚ ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТІҢ МӘДЕНИЕТТІ ЖЕТІЛДІРУ ҚҰБЫЛЫСЫ

Қазақстан Республикасында құқықтық мемлекет құрылысын нығайтуда оның демократиялық жолдары іздестіріп, жетілдіру үстінде. Бұл ізденісті дамыту қисыны әлеуметтік мәселелерді шешуге бағдарланған нарықтық экономикасы бар азаматтық әлеуметтік қоғам құруға қарай ұмтылуға жол ашады.

Еліміздегі мемлекеттік, саяси-әлеуметтік, экономикалық және мәдени мақсаттардың түбегейлі жаңару процесі оны жүзеге асыруға негіз болатын құқықтық жүйені тудыруда. Орнықты мемлекеттік, әлеуметтік-экономикалық дамуды қамтамасыз ететін бірқатар аса маңызды заңнамалық актілер қабылданды. Ауқымды норма түзушілік және құқық қолдану тәжірибесі жетілуде.

Ұлттық құқық пен құқық қолдану тәжірибесін дамыту мемлекеттік құқық қорғау, оның ішінде құқық қорғау органдарының қызметкерлеріне тек заңдық қана емес, адамгершілік-моральдық қасиеттерді де жетілдіруді нұсқап отыр. Олар өз функциялары мен жауапкершілігін сәйкестендіру процесінде кәсіптік құқықтық мәдениетті қалыптастырады. Дегенмен қоғам мәдениетінің құрылымдық элементі құқықтық мәдениет туралы елімізде құқықтық зерттеулер жеткіліксіз деуге негіз бар. Бұл бағытта:

1) кейбір ішінара жарияланған мақалалар құқықтық мәдениеттің құқықтық танымын толық қамти алмауда;

2) халықаралық, республикалық деңгейде ұйымдастырылған ғылыми-практикалық конференциялар құқықтық тәртіп, идеологиялық тәрбие тақырыптарын қамтығанымен, құқықтық мәдениет мәселесіне тиянақты жинақталған талдауларды біріктіре алмайды;

3) заң мамандары мен ғалымдарының зерттеу жұмыстары құқықтық мазмұнды, сипатты, мәнді қамтығанымен, құқықтық мәдениеттің адамгершілік және моральдық-этикалық бизнесі құбылыс ретінде әлеуметтік-құқықтық таным негізінде көп қарастырылмаған;

4) құқық қорғау органдарының әрбір саласы қызметкерлерінің ерекшеліктеріне тән арнамыс қасиеттерінің қалыптасуы мен олардың жұмыс саласында көрінуі елімізде нақтылы әлеуметтік-құқықтық талдау өрісінде жеткіліксіз. Құқықтық мәдениет тұтас және жеке қарастырылған емес.

Мемлекетіміздің тап қазіргі даму кезеңінің құқықтық саясаты мен жүйесі құқықтық мәдениеттің жоғары дәрежесінің қажеттігіне аса маңыз беру Қазақстан Республикасының 2010 жылдың 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасында айқындалған¹. Ресми құжатта мемлекеттің құқықтық саясатының негізгі бағыттарына сәйкес заңнаманы кешенді дамыту және тиімді пайдалану заңдылық режимін одан әрі нығайтуға, даму мен азаматтың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын сақтауға, еліміздің орнықты әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз етуге, қазақстандық мемлекеттілікті нығайтуға ықпал етеді. Ғылым және білім беру қызметін құқықтық реттеу осы процестердің маңызды шарты екендігі көрсетілген. Ғылым және білім беру қызметінің құрымдас бөлігі құқықтық білім беру, құқықтық насихат, яғни құқықтық мәдениет мәселелері болып табылады. Осыған орай, азаматтардың құқықтық санасын, оның ішінде мемлекеттік қызметкерлер арасында заңгерлік сауаттылықты арттыру жөніндегі жұмысты жалғастыру көзделген².

Құқықтық сана мәдениетінің арақатынасы, өзара байланысы, құқықтық білім мен тәрбие, заң және ішкі істер органдары қызметкерлерінің құқықтық мәдениеті туралы түрлі деңгейдегі ғылыми-теориялық және тәжірибелік конференцияларда баяндалған материалдар жетерлік³.

Елімізде құқықтық мәдениеттің зерттелуі мынадай ғылыми нәтижелерге бағыт сілтейді:

- мәдениетті құбылыс ретінде зерттеудің методологиялық және идеялық негіздері сараланып, қазіргі әлеуметтегі қағидаларды анықтау. Сол арқылы мәдениеттің

- элеуметтік-филологиялық нысандары дүниетанымдық, идеялық және тәрбиелік, сана мен саяси бағдар, элеуметтік проблемалары тұрғысынан талқылануы тиіс.
- заманауи құбылыстар мен үрдістер мәдениетті тану мен зерттеудің өзекті негіздері нұсқаған мазмұндағы бағыттар тұтастық категориясы, мәдениеттің жүйесі болашақ болмысы мен оның танымдық құрылымы нәтижесінде еліміздегі құқықтық мәдениетті зерттеу өрісіндегі ұстанымдарды топтастыру;
 - құқықтық мәдениет — философиялық таным өрісінде бағалаушы категория, ойлаудың жеңісі, құқық әлеміндегі белгілі көзқарас. Оның басты объектісі — адамның өзі екендігі талқыланып, оның ішкі құрылымын талдауға мүмкіндік беретін философиялық категориялардың қажетті белгілерін анықтау;
 - қоғамдық сана, құқықтық сана мен құқықтық мәдениет, құқықтық саясат және олардың өзара байланысы мен ықпалы, өлшемдері мен факторлары, құқықтық мәдениеттің құрылымы элеуметтік философиялық ауқымда талдану нәтижесінде құқықтық сананың мәнді белгілері анықталып, құқықтық мәдениет ұғымын философиялық тұрғыдан кеңейту;
 - жалпы құқықтық мәдениет оның санатындағы ішкі істер органдары қызметкерлеріне тән құқықтық мәдениеттің қалыптасуының мемлекеттік-құқықтық негіздері, ерекше қасиеттерінің табиғатына ықпалды факторларын анықтау, оларға қатысты адамгершілік және моральды-этикалық бейнелерінің қалыптасу себептері, талаптар мен міндетті кәсіптік ерекшеліктерінің үйлесім қағидаларына сараптама жасау;
 - құқықтық тәрбие құқықтық сананы қалыптастыру мен құқықтық мәдениетті көтерудің қажетті шарты тұрғысындағы тұжырымдар мен тәжірибелік ұстанымдар мәселесін кеңейте түсу⁴.

Нарықтық қатынастар жағдайындағы Қазақстан Республикасының саяси-экономикалық, элеуметтік және рухани өмірін жүзеге асырудағы қажеттілік ретінде заңдылық пен құқықтық тәртіпті нығайту жүйесі құқық қорғау органдарының құқықтық мәдениетін көтерудің тиімділігін міндеттеді.

Түйіндей айтқанда, құқықтық мәдениет еліміздің саяси-экономикалық, рухани дамуында ерекше қоғамдық қасиеттерді жаңа қатынастардың талаптарына сәйкес қалыптастыруға ықпал етеді. Мұның анық көрінісін Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 23 жылдық тәжірибесі көрсетіп отыр. Құқықтық мәдениет — мемлекеттің болашағына, жаңа экономикалық қатынастарының жетіле түсуі мен орнығуына кепіл бола алатын фактор.

¹ ҚР Президентінің Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы. 2009 жылғы № 858 Жарлығы // ҚР Президенті мен ҚР Үкіметінің актілер жинағы. — 2009. — № 35. — 8-40-б.

² Ибраева А. С. Правовая культура Казахстана: проблемы формирования, факторы развития. — Алматы, 2004.

³ Болашақ полиция қызметкерлерінің патриотизмі мен кәсіптік жауапкершілігін қалыптастыру мәселелері // Қазақстан жоғары мектебі. — 2009. — № 1. — 195-199-бб.

⁴ Еликбаев Н. Құқықтық мәдениетті жетілдіру — Қазақстан Республикасының қажетті құбылысы // Экономика и право. — 2011. — № 11.